

*І. І. Якухно,
завідувач кафедри
суспільно-гуманітарних
дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР,
кандидат історичних наук, доцент*

До підготовки та відзначення 500-річчя Реформації

(Інформаційно-методичні матеріали)

На виконання Указу Президента України від 26.08.2016 № 357 «Про відзначення в Україні 500-річчя Реформації», розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 № 935 «Про затвердження плану заходів з підготовки та відзначення в Україні 500-річчя Реформації» та з метою належної організації роботи щодо відзначення знаменної дати на офіційному сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України буде створена спеціальна рубрика «500-річчя Реформації».

Історичний зміст руху Реформації полягав у переході від феодалізму до капіталізму. Але не треба забувати, що цей рух набув релігійного забарвлення і став передусім антикатолицьким.

Початком Реформації (1517 р.) вважається виступ Мартина Лютера (1483–1546рр.) проти індульгенцій та претензій пап на контролювання віри й совісті на правах посередника між Богом і людьми. З часом радикальність Лютера послабилась, але його діяльність дала поштовх до початку Селянської війни в Німеччині (1524–1525 рр.) під проводом Томаса Мюнцера.

Реформаційний рух швидко поширився за межами Німеччини – в Австрії, Скандинавії, Прибалтиці, Данії, Угорщині, Нідерландах, Швейцарії, Франції, Великобританії, Польщі.

Реформаційний рух у Швейцарії, очолюваний Жаном Кальвіном (1509–1564 рр.) більш радикально виступив проти католицизму. Кальвіністи рішуче відмовилися від догматичної та обрядової форми католицизму, ніж лютерани.

З другої половини XVI ст., у зв'язку з діяльністю католицького ордену Єзуїтів, розгорнулася так звана Контрреформація, в результаті якої католицизм став переважати в Австрії, Угорщині, Польщі, Франції.

Основною догматичного визначення лютеранства стали Аугсбурзьке віросповідання та Апологія, написані Лютером і його соратником Ф. Меланхтоном.

Лютерани не визнають рішень Вселенських Соборів. Вони вважають, що спасіння досягається лише вірою й дотриманням трьох таїнств: хрещення, євхаристії, сповіді. У лютеран Скандинавії, Ісландії та Данії є ще й четверте

таїнство – священство. Один із принципів лютеранства – безумовна покора існуючим порядкам і владі.

У лютеран немає культу поклоніння святим іконам, мощам. Ліквідовано чернецтво. Вшанування пам'яті святих, поклоніння іконам допускається, якщо віруючі не зв'язують з цим якихось забобонних ілюзій. Збереглося лише поклоніння хресту з розп'яттям.

Кальвіністи не визнають таїнств. Хрещення і євхаристія розглядаються як обряди, здійснювані на згадку, відповідно про хрещення та смерть Ісуса Христа.

Інші таїнства не збереглися навіть у формі обрядів. Кальвіністи не вшановують святих, ікон, мощей. Хресту можна вклонятися лише в тому випадку, якщо віруючі не вбачають у цьому особливої магічної сили.

Згідно з кальвіністським ученням, Бог ніколи не вимагав любити ближнього свого більше, ніж самого себе. Тому, якщо хтось усвідомлює, що сам він використає свої переваги більш доцільно і тим самим більшою мірою возвеличить славу Божу, ніж це зробить ближній його, то любов до ближнього не зобов'язує його віддати ближньому що-небудь зі свого майна.

Реформація в Англії, на відміну від Німеччини та Швейцарії, почалася з ініціативи правлячої верхівки. У 1534 році англійський парламент проголосив незалежність церкви від папи Римського і призначив її главою короля Генріха VII. Король має верховну владу церкві, хоча він не має права проповідувати та здійснювати таїнства.

Англікани визнають рішення перших восьми Вселенських Соборів, учення про вихід Святого Духа лише від Отця, сім таїнств, зберегли апостольське наступництво єпископської влади. Ієрархія, культ та одяг священнослужителів майже без змін залишились католицькими.

Церква менонітів виникла в Північній Німеччині невдовзі після Селянської війни. Засновник її, нідерландець Денно Симонс, закликав до непротивлення злу. Джерелом віровчення менонітів став написаний Симонсом «Фундамент істинної християнської віри». Догматика і обрядовість багато в чому запозичені в анабаптистів. Меноніти не вірять у наперед визначення. За їх ученням, особиста віра має пріоритет навіть над Святим Письмом. Серед менонітів поширені месіанські очікування та хіліастичні уявлення.

У 40-х роках XVII ст. Г. Фоксом у Великобританії було засновано «Товариство друзів внутрішнього світла». За особливості поведінки під час молитовних зібрань членів цього товариства стали називати квакерами (ті, які трусяться). До кінця XVIII ст. квакери значно поширились у Північній Америці.

Основу віровчення квакерів становить уявлення про те, що Бог мешкає в серці людей; істину слід шукати у «внутрішньому світлі», що озаряє людину незалежно від раси чи соціального походження.

В першій половині XVIII ст. на ґрунті англіканства склався методизм. За віровченням методизм дуже близький до англіканства. Культ у ньому

спрощений. Методисти визнають два таїнства – хрещення та євхаристію. Вони повністю відкидають католицьке вчення про чистилище. Суворо забороняється навіть обряд сповіді.

Адвентизм виник у 30-х роках XIX ст. у США. Ця назва походить від латинського «адвентус» - прихід, пришествя. Його засновник В.Міллер (1849 р.) передрікав друге пришествя Ісуса Христа у 1844 році. Віра в близьке пришествя Христа є основою віровчення адвентистів.

Адвентисти заперечують безсмертя душі. Вони вважають, що після смерті душа людини поринає в сон, аби пробудитися в Судний день, щоб отримати вічне блаженство або бути знищеною.

П'ятидесятники. Цей протестантський напрям виник на початку XX століття в США і за короткий відтинок часу поширився у багатьох країнах.

Організація п'ятидесятників зберегла спрощену ієрархію. Особливістю є віра в можливість втілення Святого Духа в будь-якого віруючого. При цьому члени численних п'ятидесятницьких церков вважають, що людина, в яку вселився Святий Дух, набуває дару пророцтва, починає говорити різними мовами, подібно до апостолів Христа. П'ятидесятники не визнають таїнств, не шанують ікон, хреста, заперечують церковну обрядовість. Хрещення здійснюється над дорослими «за переконаннями».

П'ятидесятницький рух поступово поширюється й у традиційному протестантизмі і навіть у католицизмі та православ'ї. Через це він є неоднорідним і має кілька течій.

Наявний в Україні досвід релігійної освіти свідчить про великий вплив її на мирян: зростає духовно-моральне і патріотичне виховання молоді і дітей, починаючи з дошкільного віку. Для прискорення процесу взаємодії світської та релігійної освіти й виховання у світських навчальних закладах потрібно:

- розробити та запровадити в середній і вищій школі програми з релігійного навчання, побудовані на засадах релігійної толерантності;
- сприяти підвищенню кваліфікації вчителів, які займаються релігійним вихованням у школі шляхом організації семінарів, лекцій, круглих столів з вітчизняними та закордонними фахівцями на предмет впровадження предметів духовно-морального спрямування видання методичних посібників;
- у вузах, що займаються професійною підготовкою та перепідготовкою вчителів, потрібно відкрити відділення релігійної педагогіки.

Таким чином, в умовах входження вищої освіти України до Болонського процесу держава, органи керівництва мають створити систему необхідних матеріально-культурних та фінансових заходів підтримки, заохочення студентської молоді, молодих фахівців щодо їх праці на теренах України чи повернення в Україну після певного терміну перебування за кордоном, отримання досвіду, підвищення рівня матеріально-фінансового добробуту тощо.

Важливу роль в умовах глобалізації, реалізації завдань Булонської угоди, в проблемах захисту національних інтересів Української держави відіграє національно-патріотичне виховання студентської молоді, зокрема

підвищення виховної ролі гуманітарних, українознавчих дисциплін в системі вищої освіти України.

У системі освіти важливу роль у забезпеченні необхідної аксіологічної спрямованості духовно-гуманітарної складової навчально-виховного процесу відіграє релігійний чинник. Світовий та вітчизняний досвід переконливо показує, що в державній, освітянській діяльності потрібно виходити з визнання пріоритету, вищої цінності національних інтересів щодо інтересів певних церков, релігійних конфесій тощо. Національна самосвідомість, духовно-культурна єдність нації, народу забезпечують згуртованість всього суспільства та його прогрес. Релігійні цінності, відносини дуже часто стають на перешкоді успішного розвитку суспільства. Система освіти має ґрунтуватись передусім на визнанні пріоритету таких духовних цінностей, як національна самосвідомість, патріотизм, гуманізм, толерантність тощо.

Отже, причинами виникнення реформації були соціально-економічні та ідеологічні суперечності феодалізму. Йшло первісне нагромадження капіталу, зростала торгівля, виникала капіталістична мануфактура. Нові продуктивні сили вступили у суперечність з феодальними суспільними відносинами. Католицька церква теж була великим феодалом і захищала свої багатства. Це зумовило виступи опозиційних сил проти католицької церкви, що й спонукало до реформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рибачук М.Ф. Національне відродження і релігія. Асоціація України, – К.: 1995. – 208 с.
2. Якухно І.І. Українознавство: Посібник.– Житомир, 2005.– 230 с.
3. Якухно І.І. Релігієзнавство: Посібник. Житомир, 2006. – 160 с.
4. Якухно І.І. Науково-методичні матеріали: «Християнська мораль. Її структура» до курсу «Основи християнської етики».
5. Якухно І.І. Науково-методичні матеріали «Вивчення предметів духовно-морального спрямування у загальноосвітніх навчальних закладах».
6. Якухно І.І. Етика. Духовні засади: Посібник.– Житомир, 2016.